

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director : DEM. I. DOBRESCU
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE :

TR. ALEXANDRESCU
Avocat, Direct. Contenc. B-oi
G-le a Țărei Românești

ALEX. CERBAN
Profesor la Facultatea
de Drept, București

IOSEF G. COHEN
Avocat
membru Cons. legislativ

GR. CONDURATU
Fost Conseiller la C. de Apel
București, Avocat

RÉNÉ DEMOGUE
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

V. DONGOROZ
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALFRED JUVARA
Dr. în Drept din Paris
Avocat

D. NEGULESCU
Profesor la Facultatea
de Drept, București

I. GR. PERIȚEANU
Avocat

C. SIPSOM
Profesor la Facultatea
de Drept, București

C. STOENOVICI
Dr. în Drept din Paris
Avocat

GR. TRANCU-LĂȘI
Fost Ministru al Muncii
Avocat

Dr. ȘTEFAN LADAY
fost magistrat,
jurisconsult în Cluj

P. VASILESCU
Dr. în Drept din Paris
Avocat

AL. VELESCU
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALBERT WAHL
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

Secretar de Redacție : E. C. DECUSARA, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticeii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris : EDOUARD LÉVY și SILVIU KRAINIC, D-ri în Drept, Avocați, Paris

ABONAMENTUL

Un an p.B-ci, Case Com. și Autorit. 1000 lei
" Avocați 600
" Magistrați 500
6 luni prețul de sus pe jumătate

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ

In lunile Iulie și August

apare odată la 2 săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București Strada Artei No. 5

Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

S U M A R

— Despăgubirile pentru străgănire prin suspendarea executărilor, de d-l avocat Hugo Friedman ;

— O lacună în legea Judecătorilor de ocoale referitoare la tutelă, de d-l avocat Petre Mihăilescu ;

— Spre idealurile de Justiție, de d-l jude-președinte Trajan Scriban ;

— Procurorul minorilor și noua lege pentru destituirea Ministerului public de pe lângă judecătorii de ocoale, de d-l Procuror Mihail Vlasie ;

— Alexandru Nicolau, de d-l consilier Lazăr Bădescu ;

— Lecțiunea V-a și VI-a, ținute de d-l Prof. Leon Duguitt, în zilele de 23 și 24 Martie 1925 ;

— Sărbătorirea Prof. Leon Duguitt și discursurile ținute la Banquet de d-nii Matei Balș, Prof. Anibal Teodorescu, Grigore Pherechide, Dr. Barasch și răspunsul dat de d-l Prof. Duguitt ;

Jurisprudența ;

— Curtea de Casație s. I : Nazaret Torosian cu Panait Decica (Căror contracte de închiriere, în curs, li se aplică sporul ? Art. 12 și 13 legea chiriilor din 1924).

— Idem : C. Negulescu cu Mișu Tănăsescu (Contract în curs. Hotel. Dacă se bucură de spor ? Art. 13 și 42 legea chiriilor din 1924) ;

— Comisia arbitrală de pe lângă Curtea de apel București : Gustav Rick cu Ion Stănescu (Contract de închiriere de hotel în curs de executare. Acțiune în spor de chirie la comisia arbitrală. Dacă asemenea contracte sunt sau nu, în principiu, susceptibile de spor de chirie ? Art. 13 și 42 din legea chiriilor din 1924), cu o Notă de Iper.

Despăgubirile pentru străgănire prin suspendarea executării De lege ferenda

Niciodată, ca acum după război, nu s'a abuzat atât de suspendarea executării, fiindcă niciodată ca acum nu s'a abuzat atât de execuția provizorie.

Dar de la suspendarea executării provizorii a hotărârilor judecătorești, abuzul a trecut, prin contaminare, la suspendarea executării hotărârilor definitive, așa încât s'a putut vedea, în anii din urmă,

că mai nici o hotărâre nu se putea executa, decât după sfârșirea tuturor căilor de atac ordinare și extraordinare, inclusiv contestația.

Pentru a se acorda suspendarea, legea, și după ea, instanțele, cer o cautiune, care uneori este fixată de legiuitor, iar de cele mai multe ori este la aprecierea judecății.

După ce toate căile de atac au fost sfârșite, și perdate, acel care a depus garanția cere restituirea ei, iar instanța, după un uz aproape general, citează pe adversar, ca să-și facă obiecțiunile sale. Această citare este însă inutilă, față cu sistemul de azi, care, de altfel, pare a fi cel legal. Citatul nu se poate opune la eliberarea recipisei, decât dacă a făcut poprire. Prin urmare, dacă a făcut poprire nu e nevoie să fie citat, fiindcă recipisa tot nu se va elibera de grefier, în mâna căruia este poprită. Dacă nu a făcut poprire, este inutil să se prezinte, fiindcă opunerea sa la eliberarea recipisei nu i se va ține în seamă. Citația îi va folosi părții străgănite prin suspendarea executării cel mult pentru a o pune în întârziere să facă poprire pe recipisă.

Aceste rânduri mi-au fost sugerate de un client om de drept, citat pentru a discuta eliberarea unei recipise de 50.000 lei. El îmi arată că daunele cauzate prin străgănire, adică prin suspendarea executării, suspendare care ținuse mai bine de un an, întreceau suma de de 200.000 lei. Pentru a popri recipisa de 50.000 lei, depusă drept cautiune de adversarul său, dânsul trebuia să intenteze acțiune în daune pentru 200.000 lei, și pe baza acestei acțiuni să înființeze poprire, depunând jumătate din cuantumul acțiunii, adică 100.000 lei, conform ultimei jurisprudențe.

Fiind om de drept, clientul argumentă, la arătarea mea că instanța va elibera recipisa, dacă nu se

va face dovada înființării popririi: „Dar bine, aceea recipisă a fost depusă pentru despăgubirea mea de eventualele daune cauzate prin suspendare; dreptul meu de a cere daunele se prescrie prin 30 de ani, cum puteți să mă siliți a mi-l exercita mai de vreme? Și cum pot fi constrâns să depun garanție 100.000 lei pentru a popri 50.000 lei, și să încep un nou proces de daune, după ce abia l'am terminat pe cel de fond?”

Este adevărat că dreptul la despăgubire se prescrie prin 30 de ani, dar este contra echității ca recipisa să stea imobilizată în tot acest timp prea îndelungat. Este aci o ciocnire între lege și echitate, care poate fi foarte ușor înlăturată printr'un text de lege, ce ne permitem a sugera comisiunii însărcinate, cu elaborarea procedurii civile unificate.

În adevăr, s'ar putea legifera ca instanța sesizată cu cererea de eliberarea recipisei, adică aceeași care a admis suspendarea, să judece în mod sumar pretenția de despăgubire a părții străgănite prin aceea suspendare, judecând după regulile competenței sale, ordonând defalcarea din recipisă a sumei atribuite drept daune, și rezervând dreptul părții a urmări și altă avere, când suma din recipisă nu ar fi îndestulătoare.

Tot din valoarea recipisei se vor încasa și taxele de timbru cuvenite fîscului pentru această acțiune în daune sui-generis, astfel că, fără acțiune principală, și fără poprire, într'o singură înfățișare, sau cel mult în două, partea lezată se va vedea despăgubită, iar exemplul va fi salutar, pentru toți acei cari fără nici un fel de temere abuzează azi de toate căile de atac și de suspendarea executării.

HUGO FRIEDMANN

Avocat

O lacună

în Legea Judecătorilor de ocoale, referitor la administrarea tutellelor

Legea judecătorilor de ocoale, prin art. 39, dă în competența judecătorilor de ocoale, administrarea averilor minorilor orfani, până la valoarea de 40.000 lei, iar prin articolele 40, 41 și 42, din aceeași lege, arată normele de urmat pentru dăcerea la bun sfârșit a acestei sarcine ce i se dă judecătorului.

Din practica judecătorească și din dispozițiunile legii, am constatat că legiuitorul dela 1907, a scăpat din vedere un lucru principal, în această privință; a uitat să impue anumite obligațiuni intermediarilor auxiliari judecătorești și principali funcționari administrativi, pentru ca misiunea judecătorului să fie mai ușoară și mai conștiincios împlinită.

Nu s'a pus obligațiunea acestor funcționari, zic, ca să trimeată regulat și imediat, după încetarea

din viață a unui locuitor, care lasă avere și copii minori, încunoștințările de deces judecătorilor de ocoale.

Din această cauză există astăzi — și în cele mai multe cazuri — o adevărată debandadă în administrarea averilor minorilor orfani și aceasta provocată, cu bună știință și premeditată intențiune, de înseși cele mai apropiate rude ale copiilor.

În obiceiul locuitorilor — și în special al celor dela țară — este — de altminteri foarte instinctiv și natural — ca nenorociții de moștenitori minori, rămași pe urma unui decedat să fie luați, sub oblăduirea lor, de către una sau două din rudele mortului și întreținuți, ca vai de lume, pe la casele lor, iar averea și-o împart între ei, cum vrea Dumnezeu și puterea pumnului fiecăruia.

Sărmanii copilași — de cele mai multe ori nevinovați — sunt hrăniți și îmbrăcați, ca recunoștință — vai de recunoștința omenească și mai ales aceea a rudelor — cu sdrențele ce le rămân de la părinții lor, ori cu cele ce le aruncă odraslele protectorului, iar pământul agonisit cu sudoarea frunței și sacrificiul sângelui celui mort, este muncit de binevoitoarea rudă vigilentă până la ultima vlagă de producție.

Cu recolta de pe el, tutorele ales din voia lui, își umple hambarele și-si îmbogățește patrimoniul până la majoratul copilului, care de cele mai multe ori este alungat cu piciorul în spate și gol ca un fluer, fără cea mai mică muștrare de conștiință și frică de datoria dărei socotelilor de venituri și cheltueli făcute cu întreținerea lui.

Judecătorul de ocol, care n'a putut ști ceasul fatal când părinții lui și-au dat ultima suflare, căci nu i s'a adus aceasta la cunoștință de către funcționari în drept, nu l-a putut controla pe tutore în tot timpul și iată că, astfel el se face inconștient și involuntar, oploșitorul celor mai ilegale acte de umanitate și dreptate.

Câte odată însă lucrurile se întâmplă altfel.

Vreo rudă nemulțumită cu partea ce și-a însușit-o singur din averea minorului, sau mânat de pocăință, ori de o ură atroce contra celui alt care și-a luat mai mult ca el, destăinuiește judecătorului moartea părinților, averea și rudele rămase și atunci el își face datoria așa cum îi spune legea.

Iată, prin urmare cum se întâmplă lucrurile și pentru ca să nu se pară că am repetat din nou o istorioară banală, pe care o știe de altfel toată lumea, am ținut să spun aceasta, pentru a evidenția și mai bine că stările triste de mai sus sunt datorite lacunei ce există în legea judecătorilor de ocoale în vigoare astăzi.

Ar fi bine deci, ca în noua lege care se proiectează, să se prevadă obligațiunea din partea primarului sau notarului, ca imediat la încetarea din

viață a unui locuitor, să trimeată judecătorei de ocol, încunoștințarea de deces și toate științele necesare, pentru deschiderea tutellelor, și astfel cred că nu se va mai da loc la asemenea abuzuri din partea rudelor hrăpărețe sancționând aducerea la îndeplinire a acestor formalități, cu o amendă cât de mare contra funcționarilor vinovați, după cum de altminteri se procedează azi pentru neîndeplinirea procedurilor. Și așa sperăm că lucrurile se vor ameliora, dacă nu îndrepta cu desăvârșire.

PETRE MIHAILESCU

Cogealac-Constanța

Avocat

Spre Idealurile de Justiție

Criza monetară a atins grav Corpul avocaților, oamenii aceștia de elită a căror muncă, alături de magistrat, contribuie în cea mai largă măsură la desăvârșirea ideii de drept, la justa soluționare a proceselor pe care le prepară ei, punându-le în lumina dreptății și adevărului, sunt amenințați de zvârcolirea uriașă a societății, care face ultima sforțare pentru vindecarea rănilor marelui măcel.

Se simte o împuținare a proceselor, ca rezultat a taxelor enorme pe care le cere fiscul dela împričinați, deși faptul lovește grav nouile năzuinți către realizarea dreptului.

Tranzacții nu se mai fac, lumea le evită, de procese fuge, fiindcă cheltuielile și timpul pierdut cu dese amânări înspăimântă pe justițiabili.

Dacă avocații cei mari trăesc, având clientela formată, tineretul care și-a pus speranța în noua profesiune, se vede aruncat la răspântii, în mijlocul căreia caută o cale de scăpare.

Solidarismul profesional poate face multe, sentimentul nobil de ajutarea colegului, trebuie să răsară ca o floare superbă, pe câmpul arid al egoizmului și nepăsării.

Orice zdruncinare a Corpului Avocaților se resimte în justiție, pentru că starea de dureroasă mizerie aie avântul către cultivarea dreptului, iar pașii care zoreau prin Templul Justiției se tot răresc, amenințați de ceasul greu prin care trecem.

Și magistratura suferă, dar nu trebuie să uităm că consolidarea neamului cere să stăm treji la postul datoriei alături de Rege, conducători și popor, pentru ca munca noastră să construiască granitul pe care să înălțăm patria mărită cu dureroase jertfe.

E greu, dar în zarea adâncă vedem speranța unor zile mai bune, când fiecare va fi mulțumit că a contribuit cu ceva la asigurarea viitorului și fericirea generațiilor ce vin.

Dreptul e atacat în desfășurarea lui de fiscalitatea prea exagerată, de atâtea amenzi și decăderi pentru lipsa unui singur leu, că trebuie începută

campania care să învingă aceea ce împedică ideala manifestare a justiției.

Procese pentru 1.000 sau chiar și 2.000 lei nu se mai intentă, pentru că dreptatea se obține prea greu. E lung drumul până la soluția finală și dureroase sunt clipele de disperare a celui care așteaptă realizarea dreptului său.

Apoi dacă faptul este așa, drept e oare ca justițiabilul să umple punga Statului? Nu, ci toți suntem datori să contribuim, orice cetățean valid să dea pentru armată, justiție, cultură bisericească, decise, trebuesc înființate biruri generale, proporționale cu averea omului, pentru mântuirea colectivității.

Aș da bucuroș 50—100 lei pe an, deși nu am procese, numai ca oamenii să-și poată scri acțiunile pe hârtie liberă.

Să nu vă bucurați că procesele se împuținează, din contra.

Iar dacă instanțele judecătorești vor fi prea împovărate, este leac și pentru asta. Înmulțirea magistratilor acolo unde cere necesitatea, ca să existe posibilitatea a două complete de judecată. Trebuie dată tuturor puțină ca să reclame dreptul lor, fiindcă justiția este piatra de temelie a popoarelor.

Competința judecătorilor de ocoale trebuie mărită prin valoare și alte afaceri.

Avocații vor avea și ei de lucru, iar gândul tuturor va merge către acelaș țel, luptând cu puteri unite pentru desăvârșirea ideii de drept, dreptate, justiție socială.

Idealurile de justiție cer magistratură salariată uman, fiindcă starea de mizerie distruge avântul către muncă, singura în stare să construiască temeinic nouile așezăminte pe care le reclamă neamul.

Trebuesc luate toate măsurile pentru a înlătura amânările proceselor, mai ales să se evite pacostea procedurilor necomplete, care tiranizează împričinații ce vin de departe, spre limanurile de lumină și dreptate.

Lucrul este posibil, numai trebuie tragere de inimă pentru învingerea obstacolelor și crearea posibilităților de grabnică realizare a dreptului.

Luminile justiției trebuesc revărsate și asupra bordeelor, dând puțină săracului să reclame și el, pe care-l paralizează legea timbrului, ucigașa dreptului.

Justiția e la o cotitură grea, baroul suferă și el, deci, sentimentul primejdiei, grija de viitor, trebuie să ne unească într-o solidaritate desăvârșită, pentru a da neamului instituții tari, care să reziste tuturor vânturilor.

TRAIAN ROMULUS SCRIBAN

A apărut: LEGEA CHIRIILOR dela 27 Martie 1924 adnotată cu jurisprudența la zi a Inaltei Curți de casație de Filip Mihăilescu, grefier la Inalta Curte de casație. Prețul 100 lei.

PROCURORUL MINORILOR

ȘI

Nova lege pentru desființarea Ministerului Public de pe lângă judecătorii de ocoale

Procedura penală maghiară călăuzită în tot conținutul ei de un deosebit interes în determinarea cât mai amănunțită a fiecărui principiu precum și de a da atât organelor de cercetare, instruire și judecare o cât mai sigură cale de urmat a căutat a prescrie dispozițiuni aproape pentru fiecare caz în parte spre a nu da loc la controverse și interpretări.

Aceleași interese l-a determinat pe legiuitorul maghiar și când a prevăzut în art. 522 pr. penală maghiară și art. 9 legea XXXIV din 1897 despre punerea în aplicare a procedurii penale, ca la judecătorii de ocoale să funcționeze un Minister public.

Interesul acesta rezidă în ideea ca judecătorul de ocol găsimu-se în fața a două părți potrivnice — cari prin toate mijloacele dictate de procedură vor căuta să aducă în discuție orice chestiuni de fapt și drept, — va ajunge la o dreaptă judecată.

Existența Ministerului public pe lângă judecător a fost combătută de mulți totuși dânsa există și în Franța și în Belgia, unde Ministerul public este reprezentat de un Comisar de poliție sau scabinul (echevin).

La noi nu a fost admis iar în ultimul timp fie din o economie bugetară, fie din lipsa unor elemente care nu se găseau spre a fi însărcinate cu reprezentarea Ministerului public la fiece judecătorie, legiuitorul român prin legea din 10 Martie 1925 a desființat această instituție.

Nu vom căuta să discutăm dacă această desființare eră sau nu oportună față de existența procedurii maghiare care prevede o sumedenie de dispozițiuni în strânsă legătură cu funcționarea acestui Minister public, dar deocamdată voi căuta să relevăm lipsa unei singure dispozițiuni din lege care creează o situație neegală, nedreaptă unor anumite circumscripții.

În primul rând prin art. 6 legea declară: Cauzele infractorilor minori se vor judeca de asemenea fără prezența și concluziunile orale sau scrise ale Ministerului public.

Deci, ori unde vor funcționa judecătoriile de ocol ca instanță a infractorilor minori, conform art. 1 alin. ultim legea VII din 1913, Ministerul public care eră reprezentat în majoritatea cazurilor tot de procurorul delegat de pe lângă judecătorie, conform art. 5 legea VII din 1913, nu vor mai exista.

Desigur legiuitorul a căutat prin această dispoziție să nu dea loc la o anomalie, căci desființând procurorii delegați dela ocoale, judecata infractorilor fără prezența Ministerului public pe lângă acele ocoale nu s'ar fi putut ține și ar fi dat ocazie la amânări sau să legifereze o nouă lege care să dispună în mod expres aceasta. Dar Ministerul public de pe lângă judecătoria de ocol ca instanță a infractorilor minori este o organizație cu totul distinctă de aceea a Ministerului public de pe lângă judecătoria de ocol ca instanță ordinară, — distinctă atât prin atribuțiunile lui cât și prin legea în baza căreia funcționează.

Și acum se naște întrebarea?

De ce a creat o diferență între modul de constituire al judecătoriei de ocol ca instanță a infractorilor minori și între modul de constituire al Tribunalului ca instanță a infractorilor minori, care în definitiv, nu e decât una și aceeași instanță, dar cu sediul diferit.

Tribunalul ca instanță a infractorilor minori (art. 1 legea VII din 1913) se va constitui și-n viitor tot cu Ministerul public, pe când Judecătoria din circumscripția aceluiaș județ ca instanță a minorilor va fi fără procuror.

De ce legiuitorul când a desființat Ministerul public dela judecătoria infractorilor minori nu a desființat prin acelaș articol și pe cel de pe lângă tribunal ca instanță a infractorilor minori.

Prin acest mod de constituire în cazurile când procurorul va fi nevoit (obligat) a face o acuzare a minorilor ce vor trebui să fie judecați pe lângă tribunal, ei vor fi puși într-o stare desavantajoasă față de ceilalți infractori dintr-o circumscripție a unei judecătorii vecine.

Fără îndoială principiul că judecătorul de ocol va face și pe procurorul pare salvat atât prin această cumulare de atribuțiuni cât și prin măsura indicată de a se trimite dosarul Parchetului spre observare, dar în orice caz mai natural și mai juridic ar fi fost ca toți infractorii minori să fie supuși spre judecare unor instanțe cu acelaș mod de constituire, spre a nu da loc la discuții în cazuri ca cel expus mai sus, că apărarea la judecătorie a avut o situație mai favorabilă decât cea din fața tribunalului ca instanță a minorilor, prin faptul că reprezentantul Ministerului public existând a avut ocazia să facă o adevărată acuzare prin grija ce o are în mod logic și legal orice procuror de a aduna pe cât posibil toate probele de vinovăție în vederea scoaterii în relief a culpabilității infractorilor.

Față de această situație credem că nu ar fi greșit ca legiuitorul să aducă încă un articol sau un singur alineat prin o nouă lege desființând Ministerul public de pe lângă tribunal ca primă instanță a infractorilor minori.

Dar privind chestiunea nu numai din acest punct de vedere de desavantaj pentru infractori dar și din acela că Procurorul cu ocazia judecării unor infractori minori are chemarea de a veni în ajutorul lor, sau mai exact zis de o servi propriile lor interese, prin evidentiarea slăbiciunilor, defectelor lor și prin propunerile de a li se aplică pedepse din acele care să-i poată corijă cât mai curând, spre a-i reda societății co oameni cinstiți și producători.

Chiar din acest punct de vedere încă informatorii minori ce urmează să fie judecați de judecătoriile de ocoale, se găsesc în o situație neegală, căci celor din fața tribunalului ca instanță a minorilor le servește cauza atât Procurorul lor cât și apărătorii (avocații) aleși de ei singuri. Dar găsindu-ne în fața acestei chestiuni, credem că ar fi mai nimerit să se desființeze complet aceste instanțe ale infractorilor minori, prin abrogarea legii VII din 1913, căci numai are nici o rațiune de a exista dacă nu funcționează așa cum legiuitorul maghiar a făcut-o și n'ar fi nici o eroare, nici o scădere dându-se judecarea tuturor infractorilor minori în competența instanțelor ordinare (Judecători și tribunale) după competența lor ratione materiae, unde să se întrebuițeze aceeaș procedură, luând în considerare însă pedepsele ce urmează a li se aplică și care joacă rolul important din punctul de vedere al interesului lor și al societății de care aparțin.

Prin această măsură legiuitorul fără îndoială ar împacă toate principiile ce-l călăuzește în legiferarea procedurii penale atât de a avea Minister public numai pe lângă Tribunale în forma prevăzută de procedura română din vechiul regat și totodată vor fi evitate anomalii, cari nu pot produce decât nemulțumiri și neîncredere între justițiabili.

MIHAIL VLASIE

Procuror Trib. Dej

În câteva zile va apare, în editura „Curierul Judiciar“:

DESPRE CONTRACTUL DE TRANSPORT un volum de 360 pagini, imprimat pe hârtie velină de d-l avocat E. Christoforeanu.

Prețul cu care se va pune în vânzare este de Lei 200.

Alexandru Nicolau

— (Amintiri) —

Calitatea esențială a integrității profesionale cum și punctualitatea cu care își îndeplinea toate îndatoririle funcțiunei...

GEORGE BUZDUGAN

Am dinainte Curierul judiciar Nr. 2 din 11 Ianuarie a. c. Am cetit — cu acea voluptate estetică pe care ți-o stârnește în suflet frumosul și, cu acea înfrigurare a minții, căreia se deschid largi, depărtatele orizonturi ale speculațiunei — discursurile prim-președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, d-l G. V. Buzdugan, rostite cu ocaziunea morței consilierului acelei supreme instanțe, Alex. Nicolau, precum și cu prilejul solemnității deschiderii noului an judecătoresc.

Moartea fostului meu coleg de liceu, dela Sf. Sava din București, departe de locul nașterii, deși pe pământul și în metropola lumii, în acea Franță în care colegul meu își petrecuse anii cei mai frumoși ai tinereții și, poate și ai vieții, coincizând cu deschiderea noului an judecătoresc pe care nu i-a fost sortit să-l mai apuce, a fost prilej colegului nostru de pe băncile Universității din București, să rostească două cuvântări cari, pe unii, nu numai ne-au emoționat până la lacrimi, dar în același timp ne-au și ridicat dintr'un avânt, în sferele superioare și pure, ale speculațiunilor și controverselor juridice.

Ne-au emoționat până la a ni-se umezi ochii, căci din pleiada tovarășilor de bancă cu cari am terminat liceul, Al. Nicolau, era cel mai potolit suflet și cel mai ponderat spirit.

De o extremă simplitate dar întipărit de o apreciabilă personalitate, tăcut, reflexiv, ordonat până în cele mai mici și neînsemnate amănunte, Al. Nicolau era totdeauna cel dintâi așezat la pupitrul său din capătul de mijloc al rândului al doilea din clasă, liniștit, fără zgomot, întocmindu-și cărțile, caetele, tocurele și cerneala, plaivazurile ca și hârția pentru notițe, într'o desăvârșită ordine și curățenie.

Vorbea foarte rar, pe înțeles, cu o frazare ușoară, neîmpodobită; avea darul convingerei, căci totdeauna era stăpân pe lecțiune dar mai ales, era desăvârșit stăpân pe el însuși — el, care a murit de boală de inimă.

Prin ce eforturi de voință trecea acest predestinat cardiac, ca să ne apară, atât de calm și de nepătruns, prin acea mască rigidă și impasibilă și cu acea voce stăpânită, profundă și fără timbru, cu care-și rostea lecția când era ascultat?

Rar, fără nici o sforțare, curgător însă și neîntrerupt, lecția era spusă cu metodă și pricepere, se desfășura uneori și se desvolta, cu unele amănunte necunoscute iar alteori, căpăta o amploare

care ne stârnea interesul și ne atrăgea dintr'odată toată luare-aminte, pe când profesorul resimțea o vie satisfacțiune, ascultând detalii pe cari nu le indicase în explicațiuni.

Nu e de mirare dar ca în îndeplinirea datoriei de magistrat, Al. Nicolau să fi fost „cel mai conștiințios și priceput colaborator“ al șefului său.

După lecție, cu același pas măsurat și mărunț, netulburat și senin, colegul nostru se reîntorcea în bancă, nepăsător de nota ce i-s'ar fi pus pentru răsplata muncii, preocupat doar în acel moment să-și rinduiască în pupitru, cărțile, caetele și lucrurile ce se deranjaseră.

O ușoară tremurătură a vârfurilor degetelor și, din când în când, un răsuflu profund, din adâncul plămânilor, vădeau și manifestau zbuciumul inimei și emoțiunea sugrumată de voință.

O voință în adevăr. O voință de fier, dârză, fără șovăire, sub o aparență imperturbabilă.

Această voință, a fost stăpână pe toate manifestațiunile vieții lui de mai apoi, manifestațiuni pe cari le-a subjugat și le-a închinat scopului ce-și propunea și țelului ce urmărea, cu o rară perseverență.

Și, scopul era nobil, întipărit de o înaltă ambițiune: împlinirea datoriei.

Și, țelul era frumos, ca tot ce este înfășurat într'o atmosferă curată de dezinteresare: binele obțesc.

„Calitatea esențială a integrității profesionale cum și punctualitatea cu care își îndeplinea toate îndatoririle funcțiunei“ laolaltă „cu o modestie desăvârșită“ — acesta a fost Al. Nicolau, de când l'am întâlnit în liceu, până a închis ochii deapurruri.

O lacrimă, a unei duioase și scumpe amintiri, să înflorească alături de mănunchiurile de flori, ce-i vor fi așezat pe mormânt, Tovarășa vieții lui și Sândica, copila lui adorată.

LAZAR BADESCU

Consilier de Casație Cluj

5-è Leçon de M. le professeur Duguît

23 Mars 1925

(D'après des notes prises au cours)

Puisque l'Etat est parce qu'il est, logiquement il n'y a pas de limite à sa puissance. Certains juristes allemand ont été jusque là. Seydel: il n'y a pas de droit au-dessus ni à côté de l'Etat, il n'y a de droit que par l'Etat.

D'autres jurisconsultes allemands, tout en admettant la personnalité et la souveraineté de l'Etat, ont pensé cependant qu'il est limité par le droit. L'idée est individualiste, c'est celle de la déclaration des droits de l'homme.

Gerber, admet la souveraineté personnelle de l'Etat, mais l'Etat contient en lui-même ses propres limites. Il possède dynamiquement le plus haut pouvoir sur le peuple, mais juridiquement ce pouvoir n'existe qu'à l'intérieur de la sphère juridique (M.

Duguît: il reste à résoudre quel est le cercle de la sphère étatique).

Gierke (mort au courant de la guerre), la plus grande personnalité dans le domaine du droit. Gierke a refusé de signer le manifeste des 93 (malgré l'insistance de Guillaume II), que Laband a signé des deux mains. Gierke a affirmé, à l'encontre de Seydel, que le droit existait encore même contre l'Etat. „Il y a entre le droit et l'Etat une pénétration d'une nature particulière et intime, mais l'Etat n'est pas „enfanté par le droit ni le droit par l'Etat... L'Etat „n'est ni la source du droit ni l'organe unique de sa „formation. Un Etat sans toute puissance n'est pas „un Etat. Mais il est indifférent pour la puissance „du droit qu'il ait des organes externes de puissance. „ce. Le droit reste toujours le droit“.

Le droit supérieur à l'Etat, le droit en dehors de l'Etat, ce sont des opinions qui sont restées isolées. Et ce sont d'autres doctrines qui ont entrées dans la jurisprudence Allemande.

Ce n'est pas celle de Seydel „il n'y a pas de limite à l'Etat“. C'est une autre doctrine, très subtile, mais au fond, très fragile. Elle peut se résumer ainsi: l'Etat crée le droit, mais aussi il se subordonne lui-même aux lois qu'il dicte. C'est le Rechtsstaat. Il est resté souverain, mais il fait un acte de volonté en se soumettant au droit. Donc s'il ne dépend que par sa volonté, l'Etat reste souverain. (En langage vulgaire on dirait: le tour de passe-passe est joué).

Par là, l'on fonde le droit public interne et le droit public international. (Il est une grosse question, celle des contrats de l'Etat. Je m'élève avec indignation contre la doctrine de droit public qui ne lierait pas l'Etat).

Pour le droit international, s'élève le problème des sources. J'admets qu'il a deux sources: A. une règle de droit, spontanée, venant de la vie de la société des Etats, société de fait. B. les conventions internationales, „Vereinbarung“, expression excellente, qui manque à notre technique et qui signifie: convention créant une loi.

Alors, avec la doctrine de l'auto-limitation, c'est très facile, l'Etat fera ce qu'il voudra.

Citons: Gèze (professeur à Paris, qui se dit mon élève et avec lequel je suis d'accord sur beaucoup de questions). Carré de Malberg (malgré son nom, Alsacien, professeur à Strasbourg). Avec Gèze je ne suis pas d'accord sur la question d'auto-limitation. Il n'y a presque pas d'article de la Revue de droit public où Gèze ne me reproche de confondre le point de vue moral et politique avec le point de vue juridique. J'affirme que si un jurisconsulte prétend que la loi est le droit, cette étude ne mérite pas une minute d'effort. Il n'y qu'une question et non deux. Il faut proclamer qu'il y a une règle morale pour les hommes politiques.

Carré de Malberg a intitulé modestement son livre „Contributions à la théorie générale de l'Etat. „L'ordre juridique et l'organisation de l'Etat se „pose... la limitation de sa puissance découle de sa „volonté. C'est en ce sens qu'il faut entendre la théorie de l'auto-limitation“. Jhering (qui a écrit aussi la Plaisanterie dans le droit, le Compas dans le droit) a: le Zweck im Recht, dont le second volume est très obscur, mais dont le premier est ce que j'ai lu de plus remarquable en ce qui concerne le droit. C'est un philosophie pessimiste, égoïste; de salaire, de récompense. Le fait primordial de la vie

est la volonté créatrice; le but est égoïste; le moyen d'arriver au but est la crainte. L'égoïsme et la force, il n'y a pas d'autre chose dans le monde. Mais alors comment la nature peut-elle poursuivre son éternel devenir et arriver à Dieu?

Jhering dit: dans son ensemble, la Nature et le Monde ont pris l'égoïsme et la crainte à leur service. L'Etat a fait exactement de même. L'Etat a pris l'égoïsme et la violence et en a fait le droit. L'Etat pour Jhering est la puissance matérielle, la somme des règles suivant lesquelles le droit est la discipline de la contrainte. L'Etat est une puissance matériellement au-dessus de toutes les volontés. „Avant que cette condition ne soit remplie, toutes les „autres sont anticipées. L'absence de puissance matérielle est le péché mortel pour l'Etat.. Les peuples en ont supporté le plus mauvais usage, le „fouet du Tsar, la folie des empereurs romains... Ils „ont supporté l'ouragan: l'Etat délire reste une „force étatique. Mais l'anarchie n'est pas une force „d'Etat. Quiconque y met fin, usurpateur national ou conquérant étranger, est un libérateur. On a besoin „d'un poing de fer pour habituer le peuple à la „béatitude“.

Cette citation est caractéristique.

Mais alors comment l'Etat est-il lié au droit? Il s'est soumis. Pourquoi? Par égoïsme, il sent qu'il sera mieux obéi, pour arriver à ses fins.

Jhering: „Le motif qui détermine l'Etat est le „même que celui qui détermine l'homme à prendre „empire sur lui-même. C'est l'égoïsme. L'empire sur „soi-même a en lui-même sa récompense. Pour le „conquérir l'homme a besoin d'expérience et de discernement. Il a besoin de force morale pour l'apprécier. Le discernement et la force morale: il se „convaincre que son intérêt l'y pousse. Ce n'est que „dans cet état, que l'Etat est florissant, que le „commerce progresse. Le droit est la politique bien „entendue de la force: pas du point de vue du moment, mais de la préparation de l'avenir“.

Jellinek (Allgemeine Staatslehre, éd. de 1900 et de 1905) conclut comme Hegel. Jellinek dit que l'Etat moderne crée le droit. Comment le droit serait-il pour l'Etat un néant juridique? S'il y avait une puissance divine sur la terre on pourrait le comprendre, mais il n'y a même plus de souverain de droit divin. Donc l'Etat doit être soumis au droit, il consent à être lié. La même raison de Jhering détermine Jellinek: l'inviolabilité de l'ordre juridique, même par l'Etat, fait naître la conformité des esprits à la loi, et donc contribue au développement de la culture. Dans nos sociétés modernes cette idée „pénètre dans une mesure toujours croissante“.

Kelsen a une forme juridico-théologique. Le droit c'est le devoir, sollen; l'Etat c'est l'être, sein. L'être divin s'est fait humain. L'être Etat se fait juridique et se soumet au droit.

La fragilité des fondements de ces doctrines est évidente. Car cette doctrine est ainsi incomplète. Il faut affirmer encore qu'il y a certaines lois que l'Etat ne peut pas faire, et d'autres qu'il doit faire. La constitution de 93 disait qu'on ne pourra faire aucune loi portant atteinte à la loi naturelle et civile. A cet égard la doctrine de l'auto-limitation est muette. C'est le devoir moral. Puis vient l'objection logique: si l'Etat est souverain sans limite, il peut changer d'avis. C'est la théorie de la Nothrecht, établie comme principe dirigeant la politique intérieure. Même chose en droit international: la Faust-

recht devient le principe dirigeant de toute politique internationale. Pourtant ni Kelsen, ni Jhering, ni Jellinek n'ont reculé. Kelsen: l'Etat est le droit personifié, sujet soumis au droit, il n'a de devoirs que dans la mesure où il le veut. Jhering: droit supérieur à l'Etat? chacun dans son sens naturel répond, non. Il importe de justifier scientifiquement cette solution. On répond sur la considération que le droit n'est pas un but en lui-même, mais un moyen pour arriver au but. Le droit existe à cause de la société, et non la société à cause du droit. Il en résulte que dans l'alternative de sacrifier le droit ou la société, l'on est obligé de sacrifier le droit. A la dernière extrémité la Constitution devrait le prévoir. Jellinek: (droit international en conflit avec l'Etat) „la règle de droit se retire à l'occasion car l'Etat est placé plus haut“. Le droit international existe pour les Etats et non les Etats pour le droit international“.

Par conséquent: Bethmann-Hollweg le 4 août 1916 à l'ambassadeur anglais: „tout ça pour un chiffon de papier. Le même jour au Reichstadt (neutralité de la Belgique): „nécessité ne connaît pas de loi“. Il reproduisait les plus grands juristes allemands. L'idée ne venait pas, comme on l'a dit, seulement de Nietzsche, Treitschke, Bernhardi, mais aussi des juristes.

Mais il ne suffit pas de détruire la doctrine, il faut la rebâtir. Nous verrons la prochaine fois la doctrine réaliste française.

* * *

6-è Leçon de M. le professeur Duguît

24 Mars 1925

(Résumé pris au cours)

Parmi les vingt-cinq années de critiques et d'objections qui ont suivi l'apparition de mon livre „L'Etat, le droit objectif et la loi positive“, en 1900 (nouvelle expression dans le tome I du Droit Constitutionnel), deux m'ont piqué au vif, parce qu'elles étaient faites par un homme pour qui j'avais le plus grand respect, un auteur considérable, dont le traité de Droit constitutionnel était regardé comme classique jusqu'à ces dernières années, Esmein (enlevé trop tôt à la science française).

Ces objections m'ont touché parce qu'il m'a semblé qu'elles étaient fausses. Ou bien Esmein n'a pas lu, ou bien il n'a pas voulu comprendre.

1-ère objection — L'auteur n'a fait que démarquer la doctrine des auteurs allemands: il l'a exprimée seulement en langage clair. Mes cinq leçons, à elles seules, suffiraient à montrer que je réfute ces auteurs. Mon livre „L'Etat, le droit objectif et la loi positive“ a été écrit pour réfuter Jellinek, auteur d'un système. Esmein dit que j'arrive à l'idée que la force prime le droit, quand au contraire je dis que l'Etat est soumis au droit. Les auteurs avertis ne s'y sont pas trompés. Hauriou, mon collègue et ami (qui n'est pas toujours de mon avis) sur ce point dit ceci: „A l'affirmation violente de la doctrine allemande, tout le droit public est subjectif, le doyen de Bordeaux a répliqué tout le droit public est objectif. Il puisait ses convictions dans ses sentiments libéraux et constitutionnels“.

II-è objection. — La force à la place du Droit.

Dans la Revue philosophique, 1922, M. Dary s'exprime ainsi: „Nous comprenons mal qu'Esmein ait adressé cette critique: la négation de la souverai-

neté mène au régime de la force“. (Les objections d'Esmein, si l'on peut dire, ne tenaient pas debout).

On m'appelle le principal inspirateur de la doctrine réaliste. Il y a deux idées: I-è il convient de soustraire les idées scientifiques à l'emprise religieuse ou métaphysique. On m'a reproché A. Comte (je persiste à croire qu'il avait raison). Je ne nie pas l'idée religieuse, mais je dis qu'il y deux domaines. Avec la biologie on est arrivé à la période objective. On a rejeté le concept du principe vital, le concept de l'âme pensante, comme entités des phénomènes psychologiques.

Il faut prendre le phénomène Etat tel qu'il est, écarter toute substance métaphysique qui serait derrière lui. Aussi j'ai dit: plus de personnalité de l'Etat, plus de souveraineté de l'Etat, concepts qui ne font que gêner les sciences sociales. On a objecté: vous prétendez que derrière le fait Etat il n'y a rien. Il y a une réalité que vous ne pouvez contester: la réalité nationale. (Renan a dit: c'est un étroit matérialisme qui consiste à nier les grandes unités collectives).

C'est parler métaphysiquement. Mais je ne nie pas que la nation soit une réalité; qu'on puisse parler de l'âme nationale. (Seigneur, délivrez-moi de l'esprit malin et de la métaphore). Nous voulons dire qu'à un moment donné, il y a une certaine quantité de consciences individuelles qui poursuivent le même but. Mais non, il n'y a pas, derrière, une entité métaphysique. Ce serait une affirmation de l'ordre de la croyance et non de l'ordre de la science.

II-è idée. — La notion de souveraineté est d'une vanité complète. Elle rend impossible l'explication de l'Etat par le droit, soit dans la doctrine individualiste française, soit dans la doctrine subjectiviste allemande.

On s'est demandé pour la société des Nations (Bourgeois), qu'elles seraient les sanctions. La délégation française voulait une force. Les Américains et les Anglais se sont opposés car ce serait contraire à la notion de la souveraineté des Etats. J'étais en Amérique quand tout le monde se posait cette question: le Sénat américain ratifierait-il le pacte? Il refuse, à cause de l'article 10, comme attentatoire au principe de souveraineté. J'ai lu ce matin, avant de venir au cours, la Neue freie Presse; Loyd George dit qu'il est la cause de la mort du protocole de Genève (il en parle en termes, disons, mielleux).

Voici ce qui explique la venue de la doctrine réaliste. Je ne suis pas un anarchiste, comme on m'a appelé. Deux idées: le fait Etat. Il existe lorsqu'il y a une différenciation politique, c'est à dire un groupe d'hommes ayant le monopole de la force. (Quand Jhering disait la faiblesse est le péché mortel de l'Etat, il avait raison). Différenciation entre les gouvernants et les gouvernés.

Prenez les grands Etats modernes ou la petite horde sauvage avec un chef, vous avez le même fait social. Herbert Spencer (un vieil auteur qu'on ne doit plus citer, à ce qu'il paraît, sous peine de passer pour une vieille ganache) l'avait déjà dit. Quels ont été les facteurs de cette différenciation? Ce serait toute l'histoire et toute la sociologie et l'on ne peut pas la faire.

On a dit: l'auteur veut tout ramener à une différenciation matérielle. Mais un des facteurs est la croyance religieuse, même la croyance à la souveraineté nationale. Mais les croyances sont des faits.

C'est à cause de telle croyance qu'on obéissait à tel gouvernement. C'est à la suite de la croyance au principe de la souveraineté nationale, qu'une majorité impose sa volonté à la minorité. Karl Marx prétend que tous les facteurs ont été des facteurs économiques. Je ne nie pas le facteur économique, mais l'élément économique n'est pas le seul. Je n'ai jamais prétendu cela. *

Les gouvernants ont une volonté comme la nôtre. Les 600 députés sont de pauvres hommes comme vous et moi. La souveraineté nationale n'est qu'une majorité. La volonté de Napoléon n'a pas une parcelle de volonté de plus que celle du dernier de ses sujets. Mais alors ils sont soumis aux mêmes règles, aux mêmes droits.

Quand les gouvernants formulent un ordre conforme à la règle de droit, nous leur devons obéissance. Pour la même raison que l'acte d'un particulier est un acte social quand il est conforme au droit.

Le pouvoir politique ne peut se justifier par son origine, il se justifie par son exercice.

Cette règle de droit on doit la fonder sur l'analyse du fait social. Elle a été faite par Durkheim sur la division du travail social (livre qui nous paraît définitif, et qui vieillira lui aussi). On parle de solidarité, c'est une expression dont on a abusé, il vaut mieux dire interdépendance, fondée sur la réciprocité des échanges et des services rendus. L'homme est dominé par le sentiment social et par le sentiment individuel, l'idée de justice. Il doit tout faire pour arriver à assurer l'interdépendance sociale. A quoi employer la force ? A remplir les services publics. La notion de services publics remplace la notion de souveraineté. Il n'y a que des volontés individuelles. Selon la belle formule d' A. Comte : nul n'a le droit que de faire toujours son devoir.

Deux objections sérieuses (pas comme celles d'Esmein). Nous admettons la règle de droit mais vous ne pourrez pas la fonder sur un fait. Cette objection a été faite notamment par Geny, le maître actuel, certainement, du droit civil et de la philosophie juridique. Tome II de Science et technique : „Comment un fait engendre-t-il l'obligation de la maintenir et de la développer ? Vainement nous parle-t-on de solidarité. Comment cette nécessité se mue-t-elle en nécessité de droit ?” C'est la même objection qui a été faite à toute la morale positive (Lévy-Brihl et autres; on ne trouve pas une ligne dans Bergson sur ce sujet).

Cette objection n'est pas juste. Je laisse de côté la morale (Quoique je pense qu'une règle de droit est aussi une règle morale, sociale). Ce que je veux dire sera assez subtil. Si l'obligation affectait la substance même de la volonté, on aurait un pouvoir propre de volonté. Si la règle sociale faisait naître du profit de Paul un droit subjectif, c'est-à-dire une volonté supérieure à celle de Pierre, l'obligation de Geny serait fondée. Mais en parlant d'obligation nous ne pensons pas à cela. Supposez un organisme: la discipline cellulaire, loi de l'organisme. On n'a pas besoin de la rattacher à un principe métaphysique. Les individus sont soumis à la discipline sociale, car autrement la société disparaîtrait. Il y a pourtant une différence: les individus ont conscience qu'ils font partie d'un groupe social; dans la cellule il peut y avoir un monde (Renan: tout est possible, même Dieu), cependant nous ne savons

pas si la cellule a conscience de faire partie de l'organisme.

II-e Objection. — C'est celle sous laquelle on a crû m'accabler. (J'ai été surtout considéré comme l'anarchiste de quelqu'un des côtés les plus opposés). Hauriou l'a dit il y a longtemps. On a dit que je niais le pouvoir, la réalité. Hauriou le définit ainsi: „dans le langage politique la souveraineté est un pouvoir qui se manifeste comme une volonté; elle est une compétence; enfin, vue d'un certain côté, elle n'est que la force du intérêts”. J'avoue que c'est trop profond pour moi, car je n'en vois pas le fond. Déjà au 1910 on m'appelait l'anarchiste de la chaire. On m'a comparé à Proudhon, à Jean Grave.

Pourquoi ne suis-je pas anarchiste ? J'affirme le pouvoir, l'anarchie dit qu'il n'y a pas de pouvoir (Proudhon le disait). Seulement je dis: ce sont des individus qui détiennent la plus grande force; ils ont le pouvoir dans la mesure où ils accomplissent leur devoir. Principe d'autorité, mais fondé sur le droit.

La force de cette doctrine est la même que pour la propriété: vous ne la sauvez que comme fonction sociale.

En Roumanie on l'a appliquée; plus il y a des propriétaires, plus un pays est civilisé.

Pour la souveraineté c'est exactement la même chose. L'autorité (ne disons plus souveraineté, ni pouvoir) est fondée sur l'idée de droit. Voilà la thèse positiviste: elle n'est pas anarchiste.

Et pour finir nous adopterons le mot d'A. Comte: „Nul n'a le droit que de faire toujours son devoir”.

Sărbătorirea Prof. Leon Duguit

Duminică 29 Martie, Prof. Duguit a fost sărbătorit de către membrii Soc. de legislație comparată română printr'un mare banchet dat în Saloanele Hotelului Athénée Palace, la care au luat parte toate somitățile juridice ale Magistraturii și Baroului.

Cu această ocaziune s'au rostit următoarele discursuri, pe cari le redăm după notele stenografice:

Le discours de M. MATHIEU BALSH, Conseiller à la Cour de Cassation et Président de la Société des études législatives de Roumanie:

Monsieur et cher maître,

Votre séjour parmi nous touche déjà à sa fin, et, aux paroles de bienvenue succèdent les vœux d'un prochain retour. La Société de législation comparée de Roumanie, à laquelle ce matin vous avez fait le don de votre parole diserte, a tenu à réunir auprès de vous avant votre départ ses membres, ceux qui tiennent à venir exprimer leurs sentiments, de vive admiration et de chaude sympathie à l'éminent représentant de la pensée juridique que vous êtes.

Le droit ne peut se soustraire à la loi de constante transformation, d'éternel devenir qui domine le monde matériel et celui des idées. C'est en vain que l'on voudrait considérer comme immuable ce qui, produit par les forces de la nature ou le cerveau humain ne peut échapper aux modifications de l'organe créateur. Les vrais pionniers du progrès sont ceux qui, tout en puisant, dans le passé la sève nécessaire, développent la pensée en harmonie avec le présent et préparent ainsi l'avenir.

Vous êtes, M. et cher maître, un de ces pionniers; et vous avez la satisfaction, refusée à d'autres, de voir germer et s'épanouir ce que vous avez semé. Je n'en veux pour témoignage que plusieurs constructions législatives de notre parlement.

Demain nous reprenons notre labeur, gardant le souvenir lumineux de vos entretiens, demain vous voguerez à travers la Méditerranée, faisant en sens inverse le route suivie par tant de vos compatriotes pour porter au loin la gloire de la France et le rayonnement de la pensée française. Pourrons-nous espérer que la colline sacrée de l'Acropole et le ciel de l'Attique ne vous feront pas oublier votre court séjour dans ce pays, attaché au vôtre par des liens profonds de toute sorte; ainsi que les sympathies que vous y avez inspiré. Dans l'intention de se rappeler à votre souvenir et de vous donner un témoignage de son admiration, la Soc. de lég. comparée de Roumanie vous prie d'accepter le titre de membre d'honneur.

Et maintenant, M. et cher maître, je termine ces quelques mots en exprimant le vœu que vous continuiez longtemps encore votre féconde activité, au service de la France et de l'humanité.

Au nom de la Faculté de Droit M. le Prof. ANNIBAL TEODORESCO a porté le toast suivant

Cher maître,

Permettez à la Fac. de Droit de Bucarest, qui est représentée dans la Soc. de Législation comparée, par plusieurs de ses professeurs, de vous dire son admiration pour la grande valeur de votre personnalité, ainsi que sa gratitude pour la peine que vous avez prise de venir en Roumanie afin de nous mieux connaître et de faire jaillir sur nous au moins une étincelle de votre science si profonde et si humaine.

Les visites que les professeurs français nous ont faites après la guerre nous ont été toujours chères, mais la vôtre nous est d'autant plus précieuse qu'elle a pour nous un sens tout particulier en ces moments d'efforts gigantesques que notre pays fait pour sa consolidation politique. En effet, vous êtes professeur de Droit constitutionnel, et, comme tel, vous reveillez en nous une foule de souvenirs, auxquels nous sommes attachés par mille liens. Tout en nous rappelant un lointain passé de nobles idées remuées par la Révolution de 89, vous représentez à nos yeux, l'effort continu et soutenu d'asseoir l'idée de l'Etat sur d'autres bases que les bases individualistes et métaphysiques, de transformer le concept de l'Etat puissance en celui de l'Etat collaboration.

Professeur de Dr. const. vous représentez pour nous ce trésor de sacrifices généreux et d'idées sincères, qui ont fait surgir la France XIXe siècle et, sans doute, la France de la Grande Guerre aussi!

C'est ce trésor, cher maître, qui emporté par les ailes du vent, a fait ouvrir les yeux à nos aïeux, les a inspirés de la manière la plus chaude et la plus directe, pour accomplir les grands actes publics, qui ont illustré tout le cours de notre histoire politique du siècle dernier!

La Faculté de Droit s'honore et se flatte d'avoir connu vos idées et de les avoir partagé à nos étudiants avant même de connaître votre personne. Votre pensée, avec tout ce qu'elle renferme de critique et de constructif à la fois, s'est hâtée de vous devancer vers cette île de la race latine, qui est

mon pays. Nous vous avons suivi presque pas à pas; nous avons entendu vos leçons et, désireux de mieux vous connaître et de mieux vous comprendre, nous avons été avec vous un peu partant: à Paris, à l'Ecole des Hautes Etudes, à Buenos-Aires, à la Faculté de Droit.

Vos deux ouvrages sur l'Etat jetèrent, pour nous, une lumière nouvelle sur ce problème considérable, qui se pose à la base même du Droit public contemporain. Quand, après vingt ans de labeur, vous avez tenté l'entreprise, que vous estimiez alors „difficile“, d'écrire un Manuel de Dr. Const., vous ne vous doutiez peut-être pas que vous nous faisiez don non pas seulement d'un instrument précieux de travail mais encore d'un merveilleux exemplaire de la pensée savante mise au service du droit. C'est pourquoi nous avons reçu avec une vraie joie l'apparition de la 1ère édition de votre Traité et plus encore la seconde édition de ce grand ouvrage.

Oh, je sais bien, cher maître, que l'approbation n'est pas toujours allée à vos idées et qu'elles ont soulevé beaucoup de réserves. Vous souvient-il du jour où, après les leçons faites à Paris au mois de mars, 1908, on vous traita de rêveur et que mon vénéré professeur, M. Esmein, se hâta de vous inscrire dans le parti syndicaliste? Alors, comme aujourd'hui, vous nîiez la souveraineté et la personnalité de l'Etat. Pourtant, des conclusions qui finissaient vos leçons, j'en relève aujourd'hui deux, qui montrent suffisamment combien votre oeuvre est constructive et profondément morale: premièrement, l'idée que les gouvernants n'ont point de droit de puissance publique mais un seul devoir, celui „d'employer la plus grande force à réaliser le droit“ et, secondement, l'idée qui se rattache le plus au Droit Administratif que je professe et qui vous est tant redevable, l'idée de la responsabilité des fonctionnaires pour leurs fautes à l'égard des particuliers!

Cher maître, l'esprit humain n'a eu que très rarement le don de la prévoyance. Les auteurs de la Révolution de 89 n'avaient-ils pas la certitude que leurs constructions juridiques auront une durée illimitée? Qu'en reste-t-il aujourd'hui? De même, pourrons-nous affirmer que nos théories actuelles, malgré les méthodes de travail autres que celles d'antan, seront éternelles? Mais il y a de ces oeuvres qui, par la profondeur des pensées qu'elles renferment, par la justesse des observations qu'elles contiennent, par l'esprit dans lequel elle sont conçues et surtout par les services qu'elles sont appelées à rendre à l'humanité, survivent à leurs auteurs et restent la source inépuisable de vérités nouvelles.

Votre oeuvre est de ce nombre!

Maintenant, une observation, avec laquelle je vais terminer mon toast. Toutes vos affirmations ont le mérite d'avoir été préalablement vérifiées, sauf une seule, contre laquelle la Faculté proteste: c'est quand vous vous estimez arrivé au soir de la vie! Non, vous vous trompez! La puissance de vos derniers ouvrages ainsi que ces trois inoubliables semaines, que vous avez passées parmi nous, vous contredisent formellement. Non, vous êtes et pour longtemps encore — en plein jour ensoleillé!

Permettez-moi, cher Maître, de lever mon verre à votre santé et de vous souhaiter que le soir de votre vie arrive le plus tard possible!

**Toast porté par M. GRÉGOIRE PHERIKYDE,
Président à la Cour d'Appel de Bucarest**

Monsieur et cher Maître,

L'honneur, qui m'est échu de saluer un maître de France, au nom de mes collègues de robe, me couvre d'une confusion qui augmente mon trouble. S'il est de toute justice de rendre un hommage, si exceptionnellement mérité, à la science et au talent, rien ne semblait justifier le choix d'un interprète en ma modeste personne. Pour vous apporter le tribut d'une admiration qui sût, en termes choisis, analyser et pénétrer l'oeuvre magistrale et hardie qui étonnait déjà le professeur Jellinek pour la précoce maturité de votre âge, il eût fallu découvrir aujourd'hui un scrutateur bien subtil pour saisir les mille desseins cachés de votre forte doctrine, qui va toujours s'épanouissant. Car si vous êtes, Monsieur, une lumière du droit, vos patientes et ingénieuses recherches vous présentent aussi comme un philosophe.

J'aime mieux l'avouer tout de suite, au risque d'être désavoué par mes répondants, vous m'appaissez, dans le Paradis des auteurs de Traités, un peu comme l'arbre de Science. Vous êtes, Monsieur, parmi les bonnets carrés, quelque chose comme le fruit défendu. C'est un grand mérite cela, et c'est un attrait dont nul ne peut se défendre. C'est peut-être même pour cela que vos meilleurs amis ne peuvent se dispenser de vous poursuivre de leurs pointes... tout en mordant la pomme. Et vous ne vous lassez pas de faire des pécheurs. Or, il arrive à la Science, ce qu'Anatole France a dit de l'amour: la Sorbonne, pardon, la religion l'a rendu un grand service à l'amour en en faisant un péché: elle l'a rendu puissant, puisqu'elle l'a fait redoutable.

La comparaison est le premier moyen donné aux primitifs pour se faire comprendre. Vous accepterez bien volontiers, Monsieur, que je sois un primitif dans la science du droit; mais je ne sais comment je ferais pour vous faire accepter que je fasse de vous une comparaison. C'est que je voudrais vous comparer à Célémène... pour montrer que vous ne lui ressemblez pas. Célémène, à ce que nous rapporte un auteur moderne qui a ajouté un acte au Misanthrope, Célémène s'est mariée, et elle a épousé justement Alceste, le Misanthrope. Or, Célémène mariée n'a rien perdu du mordant de son esprit, et elle l'exerce sans pitié contre tout ce qui n'est plus de son goût. Elle n'est pas précisément pour la simplicité.

„Tel vainqueur de tournoi cesse de me toucher

„Qui, déposant l'armure avant de se coucher,

„Désormais sans haubert, sans casque et sans

cuirasse.

„N'est plus qu'un crustacé veuf de sa carapace“.

Ce crustacé, c'est Alceste, c'est nous. C'est justement à lui que vont vos préférences. „Le crustacé veuf de sa carapace“, mais c'est tout le droit de l'homme, tel que vous l'enseigniez, tel que vous le souaitiez. Tombant avec les châteaux-forts, les armures, les cuirasses de toutes sortes, vous voulez que l'enveloppe du droit cède à son tour. Vous voulez que le droit, dégagé des mythes et des mythologies ait le courage de dire: regardez-moi, me voici tel que je suis. Vous vous défendez, cher Maître, d'être un iconoclaste, car vous ne refusez pas votre

dévotion aux dieux populaires des démocraties, dès qu'ils vous paraissent enveloppés des bandelettes embaumées qui éternisent les rois morts.

Votre image du droit, si neuve et si hardie ne se présente plus comme une revendication individuelle, mais comme une participation à une fonction sociale. Votre être individuel n'a rien à réclamer au milieu où il vit, on plutôt qui le fait vivre, tant qu'il ne contribue pas au perfectionnement de la société. Le contrat privé n'est plus un pacte dicté de puissance individuelle à puissance individuelle, il se détache comme un coupon d'une vaste société d'assurance mutuelle. Et par là, élargissant les cercles corporatifs jusqu'à former l'Etat, vous apercevez des gouvernants, non pas tant pour exercer des commandements, mais pour obéir à leur devoir, qui est d'assurer les services publics. Le droit inséparable du devoir, c'est là votre règle suprême.

Pour cimenter cette construction, cette pyramide à base étendue, et largement tronquée (car à l'élévation isolée, vous préférez l'amplitude), vous croyez aux bienfaits de l'association, du syndicalisme étendue à toutes les classes et non pas à une seule, vous croyez à l'interdépendance des groupes, qui les pénètre et doit les unir. Vous êtes le tisserand, la forgeron de la cotte de mailles sociale. Non pas de cette cotte qui isole l'égoïsme individuel dans une cuirasse de fer, mais de cette cotte qui enveloppe la société dans des lacs d'amour.

Le terme est poétique car l'image y conduit. Si l'on fait la hiérarchie de ces liens, on est même tenté de vous chercher noise. Voici la chose que j'ai surprise: deux compagnons, dont les vies ne font qu'une, comme le citouen et la Patrie. Et l'un dit à l'autre: „Pourquoi, dans ton rêve agité m'as-tu, „appelée Interdépendance. je m'appelle Marie“.

„Oh, je sais bien que la sociologie n'a pas commencé son dictionnaire, et qu'au dire d'Anatole France il faudrait attendre quelques millions d'années pour qu'elle fût une langue bien faite; le tout est de se faire entendre avec les éléments présents. Ainsi, lorsque vous disiez l'autre matin, en parlant de l'impératif catégorique de Kant qu'il est un des sommets de la science, nous sentions pour combien l'éthique entrerait dans votre perspective du droit. Vous êtes un philosophe, cher Maître, car si l'on vous demandait où réside le pouvoir souverain, vous répondriez, je crois bien: dans la conscience. Pas dans la volonté, conquise ou permise comme le prétendent les Allemands, dans la conscience.

Ce sentiment ferait de la liberté une force arbitraire: vous la limitez par la règle de droit, forgée à coups puissants par la solidarité humaine.

Mais votre méthode est trop réaliste pour ne pas sentir que l'humanité n'est pas assez avancée pour se passer des Nations. L'humanitarisme doit être un but et non un moyen. On ne saurait oublier que tel apôtre béatifié n'a jamais été qu'une harmonieuse fausse note.

Certains de vos amis prétendent que vous partez du subjectif pour aboutir à l'objectif, alors qu'ils font le contraire. Je vous vois si bien, Monsieur, comme le passant départageant les plaideurs, leur donnant à chacun une écaille et gardant l'huître. Vous ne partez pas, il me semble, Monsieur, vous restez, vous restez à regarder marcher les hommes vers un avenir que vous croyez meilleur.

Vous voyez, comme tous les philosophes, l'écoulement continu des choses: vous ne prétendez

pas fixer des règles immuables, mais découvrir le secret des lois qui évoluent elles-mêmes.

Vous n'avez jamais été tenté d'être un archonte. L'Histoire nous montre: toutes les bibliothèques de systèmes philosophiques, juridiques, économiques, d'une côté: une chiquenaude, de l'autre. Voilà Napoléon. Avec le compas du droit vous répliquez à l'Histoire: la volonté de Napoléon n'a pas une parcelle de volition de plus que la volonté du dernier de ses sujets.

Vous ne pensez pas que la gloire efface tout. Au mot de Hegel: l'Histoire du Monde est le tribunal du Monde, vous répondez: l'Histoire n'arrête jamais la révision du droit.

Hugo a dit: „Demain n'est à personne, il appartient à Dieu“.

Vous êtes un arpenteur et un géomètre; vous prenez des mesures, vous sondez des profondeurs. Ainsi vos regards portent au loin. Vous êtes le prophète de la cité future.

Il faudra bien des années, peut-être, pour que les hommes répondent au sentiment que vous vous faite d'eux. Mais si, contemplateur de la société, vous trouvez tous les sophismes chez l'homme de la Nature (les gens que l'on querelle sont ceux auxquels l'on s'attache le plus) peut-être quand même songez vous quelquefois à cette prosopopée de Facius que Jean Jacques griffonna d'un crayon inspiré au pied d'une arbre: „Quand Cinéas prit notre sénat pour une assemblée de rois, il ne fut a-„bloui ni par une pompe vaine ni par une élégance „recherchée. Que vit donc Cinéas de si majestueux? „O citoyens, il vit un spectacle que ne donneront ja-„mais vos richesses, ni tous vos arts, le plus beau „spectacle qui ait jamais paru sous le ciel: l'as-„semblée de deux cents hommes vertueux, dignes „de commander à Rome et de gouverner la terre“.

Ce n'est pas à gouverner la terre comme les Romains que vous songez sans doute. Mais dans votre structure sociale vous gardez deux Chambres. Et voire Sénat doit être assez large pour être ouvert à toutes les classes, ce qui implique qu'il doit être assez sage pour servir à tous de modèle.

Il me reste, cher Maître, après avoir mis votre patience à une si rude épreuve, à solliciter de votre générosité une condamnation qui ne soit pas trop forte.

Et je ne veux pas finir sans vous exprimer notre reconnaissance et nos remerciements. Votre venue parmi nous est non seulement un très grand honneur, mais aussi un plaisir délicat, pour tous les étudiants du droit, de tous les âges, et de toutes les carrières.

Je lève mon verre au noble et courageux effort d'un enseignement particulièrement brillant, aux succès qui vous reviennent de droit, et aussi à votre résistance qui ignore la fatigue. Cher Maître, je bois à votre santé!

Mr. MARCO I. BARASCH, a prononcé le toast suivant au nom des jeunes avocats

Monsieur le Doyen,

Ce n'est pas sans une émotion profonde que je prends la parole, après les beaux discours que vous venez d'entendre.

Qu'il me soit permis — en tant que votre humble disciple — de m'associer très respectueusement aux

hommages d'admiration que mes très distingués prédécesseurs ont su rendre au grand savant, au grand animateur de la science juridique contemporaine que vous êtes.

En vous remerciant aussi pour les conférences que vous avez bien voulu nous faire et qui marqueront une date dans l'histoire de notre science juridique, je me permets de me reporter aux années que j'ai vécues sur les bancs de l'Ecole de Droit de Paris et de l'Ecole des Sciences Politiques.

Ma première pensée ira donc, dans un sentiment de profonde humilité et gratitude, à la phalange illustre de grands penseurs français, dont vous êtes un des plus éminents représentants, à ces grands penseurs, auxquels nous devons la liberté d'aujourd'hui, la sécurité de demain.

Comme eux, vous êtes pas seulement notre professeur, mais le maître de nos âmes, dans toute la la haute acception que les anciens attachaient à ce terme.

Comme eux, vous nous avez initié, en même temps qu'un sens profond des institutions juridiques, à cette élégance de la pensée française qu'il est un privilège de pratiquer, un honneur d'apprendre à connaître.

Dans l'état actuel du monde, bouleversé par la grande guerre et par l'effondrement économique universel, votre doctrine paraît impérieusement nécessaire.

Nécessaire pour la protection des uns, nécessaire aussi pour imposer aux autres la modération; nécessaire, en deux mots, pour que tous nous acceptions une certaine règle de conduite, une morale autrement supérieure, inspirée de cette interdépendance sociale, dont le respect croissant puisse donner foi dans l'avenir à tous ceux qui travaillent sincèrement au progrès de la nation, au bien de l'humanité.

Ce sont bien ces idées, illustre Maître, qui nous donnent la confiance dans la justice, dans le droit et dans la liberté.

Ce sont bien ces idées qui constituent aujourd'hui le trésor de la pensée française, que nous célébrons ce soir en un de ses plus remarquables maîtres.

Je lève donc, Monsieur le Doyen très respectueusement mon verre au triomphe de la pensée française qui fut victorieuse hier, qui l'est aujourd'hui, qui le sera toujours.

La Réponse de Mr. Le Professeur DUGUIT

Mesdames et Messieurs,

Je vous remercie d'abord pour le grand honneur que vous m'avez fait de me nommer membre d'honneur de votre Société.

L'honneur que vous me faites est d'autant plus grand que je connais les liens étroits de collaboration entre la Société de Législation comparée de Paris et sa fille de Bucarest, et les noms illustres qui y figurent.

Mais je vous suis surtout reconnaissant de l'accueil chaleureux que vous m'avez fait et du grand honneur de m'avoir demandé de tenir une conférence pour vous, sur un sujet si aride.

Je vous remercie aussi pour la réunion de ce soir; vous avez inauguré une tradition que devraient suivre toutes les Sociétés savantes, en invitant les dames à votre banquet.

Tout à l'heure, mon collègue de Bucarest, avait protesté contre ce que j'avais écrit dans une préface d'un de mes ouvrages, que „je me trouve au soir de ma vie“. Il a parfaitement raison.

Jamais je ne me suis senti si jeune que je me sens ce soir, entre vous et les belles dames de votre pays.

Vous avez aussi parlé de mes travaux; moi, je veux bien croire que j'ai fait ce que vous voulez bien. Mais je sais que je suis pour rien dans les théories que j'ai fait: c'est vous les auteurs et je vous en félicite.

Permettez moi de vous donner deux conseils: méfiez vous de dogmes, méfiez vous de théories. Je ne peux répéter que ce que j'ai entendu dire par un grand musicien: ayez de la mesure, ayez du style, et puis... faites ce que vous voudrez.

Encore une fois, Mesdames et Messieurs, je vous remercie pour les raisons que je vous ai dit.

Vous ne pouviez mieux organiser une soirée d'adieu, que vous l'avez fait.

Ici, tout est réuni pour charmer les regards, mais aussi pour accroître les regrets du départ. On a dit que „partir, c'était mourir un peu“. Oui, sans doute, mais je pars avec l'espérance du retour, c'est à dire avec des gages d'une vie nouvelle.

C'est dans ces sentiments que je lève mon verre à la France et à la Roumanie, et à l'union féconde et durable de nos deux Sociétés de Législation comparée.

INALTA CURTE DE CAS. ȘI JUSTIȚIE, S. I COMPLET CHIRII

Audiența dela 25 Noembrie 1925

Președinția d-lui GR. ȘTEFĂNESCU, Consilier

Nazaret K. Torosian cu Panait Decica

Decizia No. 2098

Chirii. Contract în curs de executare, încheiat sub legile excepționale, cu chirie mai mare de cât cota legală. Reducerea, de către părți, a chiriei la cota legală. Beneficiază de sporul acordat prin art. 13 legea din 1924. Art. 12 și 13 această lege.

Legiuitorul din 1924, acordă spor de chirie la contractele în curs de executare, numai dacă a fost încheiată cu cota impusă de legiuitor.

Această situațiune a conformării sau neconformării prețului locațiunii la cota impusă de legiuirile excepționale, trebuie a fi examinată nu cu privire la momentul încheierii convențiunii, ci la acela al punerii în aplicare a noiei legi, aceasta fiind situațiunea legală dintre părți.

Prin urmare dacă s'a încheiat un contract de închiriere cu o chirie mai mare decât cea prevăzută de legiuirile excepționale, însă în urmă părțile au revenit și au fixat chiria la cota legală, iar la punerea în vigoare a legii din 1924, contractul de închiriere în curs de executare prevedea această chirie conformă legii din 1923, proprietarul are dreptul a cere sporul după legea din 1924.

Curtea,

Ascultând pe d-l avocat Hurmuz Asnavorian în desvoltarea recursului, în lipsa intimatului și

Deliberând,

Asupra motivului de casare astfel formulat:

„Violaarea art. 13 din Martie 1924; exces de putere, omisiune esențială și nemotivare.

D-l Nazaret Torosian recurentul de azi a cerut în fața Comi-

siei Arbitrale majorarea chiriei pentru localul de cafenea aflat în imobilul său din Constanța, Piața Odorheiu. În acest scop prezintă un contract din 1916 Sf. Gheorghe din care se stabilește în fapt în mod necontestat ca la acea dată chiria era de 6400 lei conform art. 17 din lege, proprietarul a cerut de 14 ori această chirie, întrucât este vorba de o prăvălie în care se face comerț de cafenea și restaurant de primul rang. Toate aceste chestiuni de fapt sunt necontestate atât de majoritatea Comisiunii care a dat hoărârea cât și de opinia d-lui Președinte.

S'a mai dovedit că în anul 1923, la 1 Iunie, părțile au încheiat un contract de locațiune și conformându-se legii din 1923, au stabilit o chirie legală limitată de 44.800 lei, adică de 7 ori chiria din 1916. Deci, acest contract în curs de executare s'a încheiat în limitele și condițiunile legii din 1923. Prin urmare, nu poate fi vorba de liberă tranzacție, ci de un contract impus regimului de comprimare a legii excepționale din 1923.

Fără nici o ezitare sporul cerut de proprietar trebuia admis, făcându-se dovada celor două condițiuni legale, conform art. 13 din lege.

Instanța de fond însă admitând toate aceste situațiuni de fapt prin violarea art. 13, și cu exces de putere rezolvă chestia în drept iar nu în fapt, deci cenzurabil de Inalta Curte.

Teza comisiunii Arbitrale din Constanța e următoarea: E drept că chiria de bază e de 6400 lei. E drept că la 1 Iunie 1923 s'a încheiat cu un preț în limitele legii, dar între aceste două date extreme proprietarul a încheiat un contract la 1919 peste prevederile legii cerând o chirie mai mare decât stabilea legea de atunci și astfel creiază o decădere fără text: „Că a decăzut din beneficiul legii și decăzut va rămâne pe toată durata contractului“.

Comisiunea, în majoritate, omite a se pronunța asupra contractului singur invocat, în curs de executare din Iunie 1923 și nu motivează de ce acest contract la care se cere spor, nu intră în cadrul legii. Comite și un vădit exces de putere când creiază decăderi fără text, pentru singurul fapt că odată în trecut s'ar fi stipulat o chirie mai mare de cât cea legală“.

Având în vedere, că prin deciziunea adusă în recurs, Comisiunea de arbitri, de pe lângă Curtea de Apel din Constanța, a respins, în majoritate, cererea făcută de recurent, de a i se majora chiria cuvenită pentru localul de restaurant cu dependențele și subsolul localului din Constanța, Piața Independenței, deținut cu chirie de intimat, — la de 14 ori chiria de bază din 1916, care era de 6400 lei.

Având în vedere, că Comisiunea își întemeiază deciziunea sa, pe considerațiunea că legiuitorul din 1924, n'a înțeles să acorde sporul legal la contractele în curs de executare, decât în ipoteza în care contractul ar conține un preț de chirie comprimat și impus de legile de excepțiune, iar nu și contractelor în cari prețul a fost fixat peste cota stabilită de aceste legi;

Că, în speță, chiria contractului din 1919, fiind fixată la o sumă care întrece cu mult chiria de bază din 1916 și cota stabilită de decretul-lege 1480-919 ce guverna contractele de locațiune în acel timp, recurentul nu poate reclama sporul prevăzut de art. 13 din noua lege, adică de 14 ori chiria din 1916;

Considerând că este exact în principiu, că legiuitorul excepțional din 1924, n'a înțeles să acorde sporul legal, contractelor în curs de executare, decât dacă chiria prevăzută de aceste contracte nu excede cota impusă de legiuitor; cu alte cuvinte, un asemenea spor nu este aplicabil decât contractelor cu chirie comprimată;

Considerând însă, că această situațiune a conformării sau neconformării prețului locațiunii la cota impusă de legiuirile excepționale — trebuie a

fi examinată nu cu privire la momentul încheerii convenţiunii, ci la acela al punerii în aplicare a noiei legi, aceasta fiind situaţiunea legală dintre părţi ;

Că, în speţă, dacă în 1919, chiria percepută de proprietar a trecut peste cota fixată de decretul-lege în vigoare, nu este mai puţin adevărat însă, că în 1923, părţile de comun acord au înţeles să reintre în legalitate şi au încheiat după cum constată însăşi instanţa de fond, un supliment de contract, în cari au fixat chiria în limitele legii atunci în vigoare ; că, chiar acest contract modificat, este astăzi în curs de executare, şi pe temeiul lui se cere sporul prevăzut de art. 13 ;

Că dar la punerea în vigoare a actualei legi, care acordă prin art. 13 spor de chirie şi contractelor în curs de executare ce prevăd o chirie comprimată, contractul recurentului aflându-se în condiţiunile prevăzute de lege, el este în drept a pretinde sporul legal, întrucât dacă s'ar admite soluţiunea instanţei de fond ar fi să se creeze o decădere din beneficiul de a reclama spor, fără un text precis de lege ; ceea ce este învederat contrar principiilor de interpretare a decăderilor de drepturi şi pe temeiul unor situaţiuni de fapt cari sunt streine raporturilor reale dintre părţi ;

Că, prin urmare, fiind stabilit, în speţă, că preţul fixat de părţi în 1923, este cel prevăzut de legea din 1923, urmează că contractul recurentului este susceptibil de sporul prevăzut de art. 12 şi 13 din legea din 27 Martie 1924, astfel că, motivul de casare fiind fondat, recursul se admite.

In fond :

Având în vedere că este necontestat că chiria de bază din 1916 era de 6400 lei, iar încăperile deţinute cu chirie sunt destinate comerţului, că astfel fiind, urmează că intimatul să fie obligat a plăti pentru anul de îngăduinţă de 14 ori acest quantum, adică 89.600 lei.

Că, în această situaţiune, intimatul cată a fi obligat şi la plata sumei de 1344 lei, reprezentând taxa de 3 la sută cuvenită fiseului.

Pentru aceste motive Curtea, admite acţiunea reclamantului, etc.

INALTA CURTE DE CAS. ŞI JUSTIŢIE. S. I COMPLET CHIRII

Audienţa dela 22 Ianuarie 1925

Preşidenţia d-lui GR. ŞTEFĂNESCU, Consilier

*Negulescu prin av. Sima Niculescu cu Mişu Tănăsescu
prin av. Gr. Conduratu*

Decizia No. 137

Contract în curs. Hotel. Dacă se bucură de spor? Art. 13 şi 42 din legea chiriilor din 1924.

Singurul criteriu pe temeiul căruia legiuitorul din 1924 acordă spor contractelor în curs de executare, încheiate sub regimul legilor excepţionale, este ca proprietarul să fi suportat rigorile acelor legiuri, după cum este în speţă.

Curtea, deliberând,

Asupra recursului făcut de C. Negulescu contra sentinţei Nr. 41 din 1924 a Comisiunii de arbitri de pe lângă Trib. Prahova, în proces cu Mişu Tănăsescu;

Văzând motivul I de casare astfel formulat:

„Contractul meu fiind referitor la un hotel nu i se poate a-

plică sporul, astfel că Comisiunea a violat disp. art. 13 şi 42 din noua lege a chiriilor din 1924”.

Având în vedere că prin deciziunea atacată cu prezentul recurs, Comisiunea arbitrală de pe lângă Tribunalul Prahova, admite cererea făcută de către proprietarul intimat Mişu Tănăsescu şi majorează la 14 ori chiria din 1916, chirie ce recurentul Negulescu este obligat a i-o plăti cu începere dela 23 Aprilie 1924 pentru imobilul din Ploesti, denumit Hotel Concordia, ţinut cu chirie dela intimat.

Că, pentru a hotărî astfel instanţa de fond constată în fapt şi motivează că, prin contractul de închiriere, intervenit în 1918 şi care este în curs de executare, chiria a fost fixată de părţi la suma de 10.000 lei anual; — că deşi această sumă întrece 1000 lei chiria din 1916, care era numai de 9000 lei, în speţă însă este vorba de o chirie comprimată, de oarece diferenţa în plus percepută de proprietar reprezintă avantaje noi date de dânsul chirişului prin permisiunea de a subînchiria parte din camerele accesorii prăvăliei; că în ce priveşte susţinerea recurentului că chiria n'ar fi comprimată deoarece în ea trebuie socotită şi valoarea îmbunătăţirilor aduse de dânsul la imobil în cursul locaţiunei, instanţa de fond motivează că nu poate fi discutată decât pe calea dreptului comun.

Având în vedere că prin motivul I de casare se invoacă violarea dispoz. art. 13 şi 42 din legea chiriilor susţinându-se că imobilul închiriat fiind un hotel, nu i se poate aplica sporul, iar prin motivul II se susţine că chiria în discuţiune n'ar fi comprimată.

Considerând că este adevărat că art. 42, al. I, legea din 1924 prevede că dispoziţiunile ei, prin urmare şi cele din art. 13 care acordă sporul de chirie şi contractelor în curs de executare nu se aplică imobilelor cari au fost redate regimului de drept comun prin legile anterioare, cum sunt şi hotelurile cari prin legea din 1922 au fost scoase de sub regimul prelungirii forţate.

Că, însă, această dispoziţie are în vedere cazul când aceste imobile devenind libere, pe baza dispoziţiunilor arătatelor legi, au fost posterior acelor date închiriate cu chiria consimţită liber de părţi, fără nici o constrângere a legiuirilor excepţionale, întrucât în acest caz proprietarul nu a mai avut a suportă întru nimic rigorile acelor legiuri; Că, însă, în cazul când la data intervenirii legii care scoate de sub regimul prelungirii aceste imobile, contractul era încă în curs de executare, când deci proprietarul a fost obligat a suportă mai departe regimul de excepţiune sub care a contractat şi, în această situaţiune, l'a găsit şi legea din 1924, dânsul este în drept a pretinde sporul acordat de această lege prin art. 13 al contractelor în curs de executare, odată ce face dovada că este vorba de o chirie comprimată, aceasta din urmă fiind singurul criteriu pe temeiul căruia legiuitorul din 1924 acordă spor contractelor în curs de executare încheiate sub regimul legilor excepţionale.

Că, astfel fiind primul motiv de casare devine nefondat şi se respinge.

Pentru aceste motive, Curtea, respinge recursul, etc. etc.

Comisiunea 1 Arbitrală de pe lângă C. de Apel Buc.

Audiența dela 28 Noembrie 1924

Președinția d-lui S. SOLOMON, Consilier

Gustav Rick cu Ion Stănescu

Deciziunea No. 801

Contracte de închiriere de hotel în curs de executare. Acțiune în spor de chirie la Comisiunea arbitrală. Dacă asemenea contracte sunt sau nu, în principiu, susceptibile de spor de chirie? Art. 13 și 42 legea din 26 Martie 1924. Soluție afirmativă.

Potrivit regulilor prescrise prin art. 13 legea închirierilor din 26 Martie 1924, toate contractele de închiriere prelungite, fie în curs de executare, sunt susceptibile de spor, sub anumite condiții reglementate de lege, în ce privește sporul chiriei, legea socotind ca toți chiriași să participe într-o anumită proporție la sacrificiile suportate de proprietar din cauza deprecierilor valutare.

Dispozițiile art. 42 din lege, după cari legea nu se aplică imobilelor cari potrivit legilor anterioare au fost redat regimului de drept comun, nu privesc de cât ideea de prelungire legală a contractelor, iar nici decum ideia sporului la contractele în curs de executare.

Comisiunea,

Având în vedere cererea făcută de S. I. Mateescu ca administrator sequestru al averii Gustav Rick, prin petiția înreg. la Nr. 551-924, prin care cere a se fixa ca chirie pentru apartamentul dela etajul I din imobilul din Str. Academiei Nr. 28, pe care pârâul Ion Stănescu îl deține cu chirie cu destinația de hotel, suma de lei 200.000 anual, cu începere dela 23 Aprilie 1924.

Având în vedere actele dela dosar și susținerile părților;

Având în vedere că din actele dela dosar se constată că pârâul Ion Stănescu deține cu chirie, pe baza unui contract de închiriere, cu începere dela 3 August 1913 până la 26 Octombrie 1926, apartamentul dela etajul I din imobilul din str. Academiei Nr. 28, compus din 10 camere cu destinație de hotel.

Având în vedere că reclamantul își bazează cererea de spor de chirie pe dispozițiunile art. 13 din actuala lege a chiriilor care prevede spor de chirie și la contractele în curs de executare încheiate însă înainte de 1916.

Având în vedere însă că pârâul se opune la cererea de spor, pe motiv că fiind vorba de închirierea unui hotel care a fost redat regimului de drept comun prin legile anterioare, nu i se poate aplica actuala lege a chiriilor, aceasta conf. art. 42 din actuala lege.

Având în vedere că potrivit regulilor prescrise prin art. 13, toate contractele de închiriere prelungite, fie în curs de executare, sunt susceptibile de spor, sub anumite condițiuni reglementate de lege în ce privește sporul chiriei, legea socotind că toți chiriași să participe într-o anumită proporție la sacrificiile suportate de proprietar din cauza deprecierilor valutare.

Considerând că dispozițiunile art. 42 din lege după care legea nu se aplică imobilelor care potrivit legilor anterioare au fost redat regimului de drept comun, atari dispozițiuni nu privesc decât ideea de prelungire legală a contractelor, iar nici de cum ideea sporului la contractele în curs de executare.

Că, în adevăr textul art. 42 citat conține patru aliniate, în primul punându-se principiul neprelungirii, în al doilea exceptându-se o categorie de evacuabili, acordându-se prin al patrulea alineat acestor evacuabili, un termen de evacuare.

Că prin urmare față cu înțelesul dispozițiunilor art. citat, orice contract poate fi examinat în ce privește quantumul chiriei sub rezerva împlinirii dispoziției art. 13 din lege, text care alcătuiește principiul esențial al legii.

Că astfel fiind incidentul pârâului este neîntemeiat și urmează a se respinge.

Având în vedere că constatându-se că, contractul de închiriere este intervenit între părți în anul 1913 și deși în curs de executare, totuși conf. art. 13 este susceptibil de spor.

Că în speță fiind vorba de închirierea unui hotel, deci de un imobil comercializat, urmează că, în conformitate cu art. 12 să plătească ca chirie o sumă reprezentând de 14 ori chiria din 1916, care fiind stabilită prin contract de închiriere la suma lei 6.500, însumează lei 91.000 și ca atare cererea câtă a fi admisă în parte.

Pentru aceste motive, admite în parte cererea.

(ss) D. I. Solomon, Ghinea Constantin, G. Crăinceanu.

NOTA. Cu toată netăgăduita autoritate legată de numele distinsului magistrat care a prezidat Comisiunea arbitrală a cărei deciziune o publicăm, soluția pe care o cuprinde această decizie rămâne pentru noi o vădită violare de lege.

S'a pus înaintea comisiei arbitrale chestiunea de a se ști dacă în principiu contractele în curs de executare referitoare la hoteluri sunt sau nu supuse sporului de chirie prevăzut în art. 13 din noua lege a închirierilor din 26 Martie 1924, ca unele ce fac parte din categoria contractelor abandonate regimului de drept comun.

Această problemă nu era nouă. Justiția avusese prilejul să se ocupe de ea și sub imperiul legii din 6 Aprilie 1923. Să reamintim controversa.

S'a susținut atunci, într-o primă părere, că din complexul dispozițiilor cuprinse în toate legiurile excepționale (decrete-legi și legi) se desprinde ideea că, de unde legiuitorul, la început, a intervenit pentru a reglementa termenul și prețul în toate contractele de locațiune expirate, ori care ar fi fost destinația lucrului închiriat, la un moment dat a crezut nemerit că trebuie să restrângă câmpul de aplicare al intervențiunei sale. Astfel, cu începere dela 14 Aprilie 1922, s'a scos de sub ocrotire o serie de contracte (cele referitoare la hoteluri, varieturi, cafeuri-santante, cinematografe, etc., — art. 1 alin. 8), dispoziție menținută prin legea din 6 Aprilie 1923, care, la rândul-i, a mai abandonat dreptului comun o altă categorie de contracte de închiriere (v. art. 1 paragraf 4, alin. 1 și 2, și par. 12 și 20).

Ideia de reglementare a prețului închirierii din contractele în curs de executare, mai mult sau mai puțin rațională în ce privește contractele aflate în că în sfera de aplicare a regimului excepțional, nu și mai putea găsi așa dar justificare față de contractele cari, din nici un punct de vedere, nu mai formau obiectul preocupărilor legii. Prin soluția contrarie ar fi însemnat să se atribuie legiuitorului din 6 Aprilie 1923 intenția de a fi introdus în lege două dispozițiuni contradictorii, ce se excludeau între ele.

Acest mod de a vedea a fost împărtășit de o mare parte a jurisprudenței. (v. Trib. Ilfov, s. I, sent. civilă din 1 Iunie 1923, cu aplicație la cinematografe; Apel Galați, secț. 1, dec. nr. 158-923, cu aplicație la hoteluri, etc.).

Din nenorocire însă părerea contrarie este aceea care a prevalat. Față cu generalitatea termenilor par. 9 al legii din 6 Aprilie 1923, s'a conchis la aplicabilitatea sporului de chirie, pentru toate contractele în curs de executare, chiar din categoria celor lăsate liberii transacții, sub cuvânt: „că ele au fost scoase de sub regimul legilor de închirieri numai în sensul că cele expirate nu se mai prelungește, căci altfel ar însemna că și contractele în curs relative la locuințe nu ar fi supuse sporului, ceea ce nu ar fi logic“. (C. Apel București, s. III, dec. nr. 98 din 20 Aprilie 1923, cu aplicație la hoteluri, etc.).

Nu credem necesar să combatem o argumentare sofistică ce a servit de reazăm unei soluțiuni care astăzi nu mai are decât un interes istoric. Relevăm însă că Inalta Curte de Casație a consacrat acest mod de a vedea, decidând:

„Că dacă acesta e spiritul legii nu este nici o rațiune a se face distincțiuni între contractele prevăzute în par. 1 din lege și cele privitoare la hoteluri, cari dacă astăzi sunt lăsate liberii transacții, în momentul încheierii lor erau supuse aceluiași regim în privința fixării chiriei“ (adică regimului de încătușare convențională). (v. *Cas. I, dec. nr. 1169 din 20 Noembrie 1923, Jurisprudența Generală nr. 4-924, speța 198*).

Ce a făcut legiuitorul din 26 Martie 1924, care spre deosebire de cel precedent, și-a propus pe de o parte să fie rațional și consecvent, pe de alta să fie seamă de controversele născute cu prilejul aplicării regimului excepțional al încheerii și să le rezolve ?

Acest legiuitor, după ce, prin art. 13, a introdus o dispoziție referitoare la aplicarea sporului și contractelor în curs de executare, dispoziție temperată de normele stabilite anterior pe cale jurisprudențială (1), prin art. 42 a prevăzut formal că dispozițiile legii (deci și cele cuprinse în art. 13) *nu se aplică imobilelor cari prin legile anterioare au fost redacte regimului de drept comun (hoteluri, cinematografe, etc)*. Dispoziția art. 42 al legii actualmente în vigoare s'ar putea de o potrivă crede că a fost încă inspirată de argumentele aduse de primul sistem în soluționarea controversei născute sub legea din 1923, pe cari le-am reprodus mai sus.

Dezbaterile parlamentare întăresc această credință.

În Senat, la întrebarea d-lui senator N. Secoleanu, cu prilejul votării art. 13, d. ministru al justiției a declarat că a treia categorie de contracte o formează : „contractele cari au fost lăsate regimului liberii transacții. De acestea nu aveam a ne ocupa aici. Se va respecta chiria prevăzută în contract“ (2).

Tot în Senat, cu prilejul votării art. 42, d. senator V. Pella, propunând un amendament prin care tindea ca excepția din acest articol să se întindă și asupra „contractelor acelor ce dețin camere mobilate sau nemobilate, oricare ar fi destinația lor în trecut, formând un tot (adică un singur imobil cu hotelul“) etc., d. Ministru al Justiției a răspuns categoric : „Se putea să fie o nedumerire sub legea veche, în care nu erau trecute dispozițiile art. 41 (din proiect, devenit art. 42 n. r.). Acest art. 41 spune : nu se aplică acelor cari prin legile anterioare au fost redacte regimului de drept comun. Ori se știe că prin legea anterioară hotelurile au fost date dreptului comun. Eu nu pot însă, pe de o parte, să las hotelurile la libera transacție, iar pe de altă parte să le pun sub regimul excepțional. Ceeace voește d. Pella este ca închirierile camerelor din hoteluri să fie lăsate la libera transacție pentru toată lumea, iar pentru funcționari să fie puse sub regim excepțional. Aceasta însă nu se poate. De altminterlea chestiunea hotelurilor și a camerelor din hoteluri fiind dată dreptului comun, raporturile dintre proprietari și chiriași se vor regula după dreptul comun (3).

Din cele ce preced rezultă în mod precis că sub imperiul legii actuale asupra chiriilor nu mai e controverșabilă chestiunea de a se ști dacă sporurile de chirie sunt acordate contractelor în curs de executare cari fac parte din categoria celor aban-

donate dreptului comun prin legile anterioare. Nici textul legii, nici debaterile parlamentare nu îngăduie controversa. Textul legii, pentru că art. 42 spune categoric că „legea de față“, deci toate dispozițiile în ea cuprinse, fără nici o excepție, inclusiv cele din art. 13, — „nu se aplică imobilelor cari prin legile anterioare au fost redacte regimului de drept comun“, din categoria cărora fac parte hotelurile. Dezbaterile parlamentare, pentru că autorul legii a declarat, neșovăelnic, că dacă o nedumerire în această privință s'a putut produce sub legea veche, art. 42 a fost introdus tocmai pentru a o înlătură în viitor și pentru a schimba sistemul ce s'a părut, cu drept cuvânt, eronat, ca anumite contracte să fie, pe de o parte, abandonate dreptului comun, iar pe de altă parte spuse regimului excepțional, ceea ce înseamnă vădită anomalie și contradicție !

Comisiunea I arbitrală de pe lângă Curtea de Apel din București, prin considerentele deciziunii sale, în loc să recurgă la cele două mijloace sigure ce-i deschideau calea spre o serioasă interpretare a textelor pe cari era chemată să le aplice : *litera legii și argumentul tras din lucrările pregătitoare*, s'a mărginit să afirme că dispozițiunile cuprinse în art. 42 al legii din 26 Martie 1924 *n'ar privi decât ideea de prelungire a contractelor, iar nici de cum ideea de spor la contractele în curs de executare !*

E cert însă că o atare distincție n'o justifică nici locul pe care îl ocupă în lege art. 42, care figurează în cap. VI „Dispozițiuni finale, tranzitorii și penale“, deci cu întindere generală asupra întregii materii legiferate, nici litera legii, care, prin expresiunea generică, *legea de față*, exclude posibilitatea ca textul să fie restrâns numai la cazurile în cari ar fi vorba de prelungirea contractelor redacte prin legile anterioare dreptului comun.

Cât despre împrejurarea că legiuitorul, după ce prin primul aliniat al art. 42 stabilește în mod general cazurile de neaplicare a legii, prin cel de al doilea aliniat, enunțând excepțiile dela regula statornicită mai sus, nu se ocupă decât de evacuări, aceasta nu însemnează că în primul aliniat n'a vizat decât ideea de prelungire a contractelor. Sunt două argumente cari înlătură o atare concluzie, în afară de cele deja arătate. În primul rând ideea de prelungire din cel de al doilea aliniat, desprinsă din aceea a imposibilității de evacuare, mărginește excepția la noțiunea de contract expirat sau expirabil în anii de aplicare a legii ; e vorba dar de o noțiune mai restrânsă decât aceea din primul aliniat, care stabilește în mod a tot cuprinzător cazurile de inaplicabilitate a legii, și înglobează, prin urmare, ambele idei ce predomină lefeferarea : aceea de prelungire a termenului contractual și de spor de chirie. Tot astfel prevederile primului aliniat, spre deosebire de cel de al doilea, închid în ele atât ideea de contract expirat cât și pe aceea de contract în curs de executare, cu o singură condiție să fie vorba de un contract din categoria celor redacte regimului de drept comun prin legile anterioare, pe când cel de al doilea aliniat, referindu-se la *posibilitatea evacuării* chiriașului, exclude ideea de contract în curs de executare.

În fine, interpretarea celor dintâi aliniate ale art. 42 unul prin altul, cu tendința de a li se modifica înțelesul, o socotim imposibilă, datorită considerațiunei că fiecare aliniat are un caracter de dependență cu totul relativă. Cel de al treilea aliniat al acestui articol, trebuia chiar să figureze sub cap. I, unde era la locul lui.

1) *Cas. I dec. No. 1169 din 20 Noembrie 1923 ; Jurisprudența Generală No. 4-924, speța 198.*

2) *V. Noul cod al Închirierilor de Gr. Conduratu ș. a., Desb. sen. p. I, pg. 169 și 170.*

3) *Idem, Desb. Sen., p. I, pg. 217.*

Îată de ce socotim că deciziunea pe care o reproducem a violat în mod flagrant un text de lege, care, e cu atât mai puțin explicabil că a putut fi în mod greșit interpretat, cu cât, după părerea noastră, nici nu era susceptibil de interpretare.

* * *

Am fost însă informat, după întocmirea acestei note, că soluția dată de Comisia I arbitrală de pe lângă Curtea de apel din București, prin decizia pe care o criticăm, a căpătat indirectă confirmare a Inaltei Curți de casație, cu prilejul unei recente judecări într-o speță identică.

Controlând informația, am constatat în adevăr, spre marea mea surprindere, că suprema noastră instanță (Complectul II, chirii), prin *decizia sa cu Nr. 137 din 22 Ianuarie 1925*, a decis că contractele de închiriere în curs de executare referitoare la hoteluri, sunt în principiu susceptibile de spor de chirie, pe baza art. 13 din noua lege a închirierilor.

Mi-am zis: voi găsi, probabil, în deciziunea Inaltei Curți argumente hotărâtoare cari mă vor convinge că părerea pe care mi-am format-o cu privire la rostul și înțelesul art. 13 și 42 din noua lege a închirierilor nu este fundată și trebuie să renunț la ea. Am avut însă o decepție. Considerentele Inaltei Curți nu zdruncină câtuși de puțin temeinicia criticei pe care am făcut-o deciziunii instanței de fond aci reprodușă.

E drept că Inalta Curte de casație, spre deosebire de Comisiunea I arbitrală de pe lângă Curtea de apel din București, recunoaște că dispoziția de inaplicabilitate a prevederilor legii din 26 Martie 1924, conținută în art. 42 din acea lege, având un caracter general se întinde și la art. 13 (spor de chirie la contractele în curs de executare). Concluzia însă este aceeași: contractele în curs de executare referitoare la hoteluri sunt în principiu susceptibile de spor de chirie. De ce? Pentru că înalții și distinșii magistrați au găsit că, pentru soluționarea așa zisei probleme juridice pe cari erau chemați s'o deslege e necesar să se facă următoarea distincție:

„Dispozițiile din art. 42 au în vedere *cazul când imobilele devenite libere pe baza dispozițiilor legilor anterioare, au fost posterior închiriate cu o chirie convențională liber consimțită de părți, fără nici o constrângere a legiuirilor excepționale*; ca însă în cazul când la data intervenirii legii, care scotea de sub regimul prelungirilor hotelurile, contractul eră încă în curs de executare, când deci proprietarul a fost obligat a suporta mai departe regimul de excepție și sub această situație l'a găsit legea din 1924, dânsul este în drept a pretinde sporul acordat prin art. 13 contractelor în curs, din moment ce se face dovadă că e vorba de o chirie comprimată, aceasta din urmă fiind singurul criteriu pe temeiul căruia legea excepțională din 1924 acordă spor contractelor în curs, iar acest criteriu e unul din principiile fundamentale ale legii“.

Așa dar, Inalta Curte creează între contractele de închiriere referitoare „la imobilele cari prin legile anterioare au fost redacte regimului de drept comun“ (am reproduc termenii legii), două categorii distincte: 1) contracte în curs de executare încheiate posterior datei la care au fost abandonate regimului de drept comun și 2) contracte în curs de executare intervenite anterior acelei date și pe cari legea din 1924 le-a găsit suportând efectele regimului excepțional din momentul contractării.

Pe cele din prima categorie le consideră că intră sub prevederile art. 42; celor din a doua categorie le refuză aplicarea excepțiunii legale și le lasă guvernate de dispozițiile art. 13.

Recunoaștem acestei distincții valoarea *argumentului de echitate* ce-i stă la bază. Dar legea în rigoarea sau absurditatea ei, nu se împacă totdeauna cu echitatea, și în caz de conflict voința acesteia din urmă e aceea care trebuie să triumfe în fața judecătorului.

Or, litera clară a legii din 1924 (art. 42), *viu luminată de lucrările pregătitoare*, nu permite, *cu nici un chip*, distincția pe care o găsim în decizia Inaltei Curți (4).

Această decizie relevă că, în cazul care ne preocupă, suprema instanță a părăsit sistemul rigid și implacabil ce-i caracteriză, cu drept cuvânt, interpretarea pe care o dă legilor și care formează norma călăuzitoare a instanțelor de casare. Și astfel pentru justificarea unei soluții, vădit contrară legii, s'a recurs la argumentul de lege ferenda, în vreme ce argumentul *de lege lata* a rămas neutilizat.

Cu ideea aceasta nu ne putem învoi. Legiuitorul din 1924 a putut să greșească edictând art. 42, fără a face distincția semnalată mai sus; dar voința aceluia legiuitor, în mod clar exprimată, și în textul legii și în desbaterile Parlamentare, nu se poate schimba sau modifica de puterea judecări.

Binele pe care jurisprudența îl poate realiza în folosul echității, și poate chiar al rațiunii, dând hotărâri cu nesocotirea unui text formal de lege, e un nimic față de pericolul legiferărilor pe cale jurisprudențială. Aceasta, atunci mai ales când un atare rezultat se atinge prin mijlocirea instanțelor chemate să vegheze la stricta aplicare a legilor.

Această observare, sincer pornită din adâncul unei inalterabile credințe, este bineînțeles, în perfectă armonie și cu respectul pe care-l datorăm supremei instanțe, și cu admirația pe care ne-a inspirat-o aproape în totdeauna marea și frumoasa sa activitate.

IPER.

4) E locul de altfel să observăm că, cu altă ocazie, Inalta Curte de Casație s. I (compl. II, chirii), chemată fiind să interpreteze legea asupra închirierilor din 26 Martie 1924, a *ținut seamă de desbaterile parlamentare care au precedat votarea ei*, și în special de declarațiunile ministrului de justiție, autorul legii.

În adevăr, statuând asupra chestiunii de a se ști *dacă un coproprietar indiviz poate cere evacuarea chiriei sale, fără consimțământul coîndivizorilor*, Inalta Curte a adoptat negativă, întemeindu-se între altele și pe declarațiunile făcute în Senat de Ministrul Justiției. (v. *Cas. I, complet chirii, dec. No. 1808 din 23 Octombrie 1924, Jurisprudența generală No. 12-925, sp. 681*).

Și totuși această soluție era de natură să contrazică însăși jurisprudența anterioară a Inaltei Curți, secțiunea I.

Amintim astfel ca suprema instanță prin deciziunile sale cu *No. 241 din 9 Iunie 1920 (Curierul Judiciar No. 61—62-920)*; *No. 1292 din 4 Decembrie 1922*, prin care s'a casat decizia civilă *No. 167 din 26 Iunie 1922 a Curții de apel din București s. I*; și *No. 227 din 28 Februarie 1923 (Jurispr. Română 1723, sp. 457)* hotărâse că: „un coproprietar nu poate fi silit de codevălmașul său a suferi un act de administrație sau să renunțe la anularea unui contract de închiriere care-l prejudiciază“; „că, conform principiilor generale în materie de indiviziune un proprietar are dreptul la folosința comună asupra bunului indiviz, exercițiul acestui drept nedepinzând de voința sau situația juridică a celorlalți coproprietari“. De unde concluzia că un coproprietar poate să ceară nulitatea unui contract de închiriere în cazul când s'a făcut cu consimțământul lui dar nu a fost executat de chirias, etc